

пульсації темпоритмів духовних текстів в перспективі дасть змогу розкривати непізнані досі пласти світоглядно-свідомісних рівнів Митрополита Іларіона (Огієнка).

Список використаних джерел:

1. *Іларіон*, Митрополит. Віра. Слово во врем'я лютє: [Проповідь]. — Холм: Свята Данилова Гора [далі — СДГ], 1944.
2. *Іларіон*, Митрополит. Живімо правдою! [Проповідь]. — Холм: СДГ, 1944.
3. *Іларіон*, Архієпископ. Лист до Духовенства і вірних від 19 грудня 1940 р. — Цит. за: Метюк Григорій, о. Соборноправність в Холмсько-Підляській Єпархії // Слово істини [Вінніпег]. — 1950. — Ч.8.
4. *Іларіон*, Архієпископ. «Прийміте всі духа премудрости»: [Проповідь]. — Холм: СДГ, 1943.
5. *Іларіон*, Архієпископ. Служімо своєму народові! Слово [...] Архієпископа Холмського і Підляського на III-му з'їзді оо. деканів дня 10-го лют. 1942 р.: Скорочений запис секретаря. — Холм: СДГ, 1942.
6. *Іларіон*, Архієпископ. Христос Рождається! [Архипастир. послання] // Холмська Земля [Краків]. — 1944. — Ч.1-2.
7. *Іларіон*, Архієпископ. Як жити на світі. Мій дарунок для молоді. Книжечка перша. — Холм: СДГ, 1943. — 48 с.
8. *Іларіон*. Якою має бути наша любов // Слово істини [Вінніпег] — 1949. — Ч.1 (25).

Отримано: 18.09.2007 р.

УДК 371.4: 23

О.В.Огірко

*Львівська національна академія ветеринарної медицини
імені С.З.Гжицького*

МИТРОПОЛИТ ІВАН ОГІЄНКО ЯК ПЕРЕКЛАДАЧ СВЯТОГО ПИСЬМА

У статті аналізуються відомі українські переклади Біблії та один з найбільш поширених — переклад митрополита Іларіона (Івана Огієнка), а також значення Біблії для духовного розвитку українського народу.

Ключові слова: церква, митрополит, Огієнко, Іларіон, Біблія.

Митрополит Іван Огієнко — це видатний духовний і освітній діяч Української Церкви, письменник, чого не змогли знівелювати чи заперечити ані час, ані ідеологи різних політичних сил, що були при владі в Україні. Його постать стала знаковою в історії не лише Української Церкви, але й українського народу та Західної Європи і Канади в цілому. Все, що він робив, намагався чинити на славу Божу та для добра українського народу і Церкви. Є всі підстави говорити про огієнкознавство як про окрему ділянку історико-церковних студій, що сформувалася впродовж останніх 30 років. Дослідники життя і творчості Івана Огієнка зробили дуже багато для вивчення його біог-

рафії, церковної кар'єри, висвітлили його діяльність на освітній ниві, ретельно дослідили його видавничу діяльність, детально проаналізували його богословські та полемічні твори. З усіх цих досліджень митрополит Огієнко постає перед нами як великий муж Церкви і видатний діяч освіти та культури.

Іван Огієнко вболівав за тим, щоб Біблія, яка побачила світ 70-ма мовами у різних країнах, була виданою українською мовою. Володіючи багатьма мовами, учений почав займатися перекладами текстів з релігійних книг на українську мову. Ще 1926 року він видав у Варшаві окремою брошурою свою «Методологію перекладу Святого Письма й Богослужбових Книг на українську мову». У 1931-38-х рр. почав здійснювати український переклад Біблії. У 1939 р. у Варшаві було надруковано 25-тисячним накладом його переклад Нового Заповіту і Псалтиря. 1 липня 1940 року він завершив Переклад Старого Заповіту. 16 вересня 1947 року митрополит Іларіон прибув до Канади і поселився в м. Вінніпезі, де остаточно завершив цей переклад у 1957 р.

Переклад був зроблений з оригінальних старогребейських і старогрецьких видань. Скарбом цього перекладу є лексичний колорит і тональність тексту. За переклад Біблії Британське й Закордонне Товариство в Лондоні обрало його своїм почесним професором Манітотського університету. І досі актуальним є переклад Біблії митрополита Іларіона. Біблія Огієнка — це зразок української мови й еталон.

Біблія (Святе Письмо), як сума священних книг, почала комплектуватися ще на рубежі 1200 р. до н.е. — 100 р. н.е., основна частина тексту датується періодом Другого Єрусалимського Храму (з 538 р. до н.е.). Біблія — Святе Письмо — це свята книга християн, невичерпне джерело нашої віри, надії і любові до Бога та моралі людства. Біблія — найвеличніша книга, найкращий, найбільш поширений і впливовий на світі твір. Біблія як Книга книг є найбільш читана в історії людства. Зрозуміти європейську цивілізацію і літературу неможливо без розуміння Біблії. Без Святого Письма християнин не може зрозуміти ні себе самого, ні своєї духовності. На лекціях з української та зарубіжної культури, етики та естетики, релігієзнавства заглиблюємося у величчя цієї Книги, згадуючи слова нашого Каменяря:

*Книги — морська глибина,
Хто в них пірне аж до дна,
Той, хоч труду мав досить,
Дивні скарби виносить.*

Святе Письмо — це мудрість Бога, це твір усього людства, прекрасний, як перлина. Біблія перекладена на 286 мов світу. Вона виховує людей протягом 3000 років. Краса думки, слова, змісту Біблії перевершує славнозвісні твори Гомера «Іліада», «Одіссея» та інші. З грецької мови слово Біблія означає книги, бо в дійсності вона є антологією багатьох окремих книг чи творів, написаних і зібраних протягом багатьох віків. Саме слово «Бібльос» з грецької означає книга, і виникло воно дуже давно.

Ще 4000 років до народження Ісуса Христа існував порт Евеїл (його грецька назва Бібльос), де заготовляли і виробляли папір з рослини папірусу. Цей порт був розташований у Лівані за 40 км від Бейрута. З назви цього порту, де виготовлявся вперше папір, на якому писали перші манускрипти, і дістала назву Свята Книга. В 1950 році в горах Кумрану (Палестина) віднайдені рукописи Біблії, яким понад 2000 років.

Біблія — історія спасіння людства, яка починається від первородного гріха (гордості, непослуху) перших людей і триває по сьогоднішній день. Протягом всієї історії Бог рятує людей через людей, через посланих пророків у Старому Завіті і через Свого Сина Ісуса Христа — в Новому Завіті. Старий Завіт (Завіт — Закон, Умова) складає більшу частину Біблії і становить час від створення світу до народження Ісуса Христа, а Новий Завіт — це час від народження Спасителя — донині і до кінця світу. Біблія — це наука про ставлення людини до людини і до Бога. В Біблії описані моральні вчинки одиниць народів і громад, які Бог допустив, щоб зберегти за людиною спроможність вибрати між добром і злом. Понад усією історією людською в Біблії заноситься моральний Божий закон, вказується небесна Божа Батьківщина, як найвища мета людства.

До Біблії завжди ставились з великою пошаною, особливо в Церкві, де її цілують, кладуть на престол, нею благословляють людей, присягаються. Авторами Святого Письма є святі люди, натхнені Святим Духом. Біблійну історію Старого Завіту писали пророки, які передбачали майбутнє і говорили в ім'я Боже, а Нового Завіту — учні Христові — Апостоли. Біблія писалась протягом 1100 років з XII ст. до нашої ери. Старий Завіт підготовляє людство до приходу Спасителя, а Новий Завіт представляє особу Христа як обіцяного Месію, Божого Сина, Богочоловіка, Відкупителя Світу, Провідника і Приятеля наших душ.

Старий Завіт писало 16 пророків, з яких головними є 4: Ісає, Єремія, Єзекиїл, Даниїл, бо вони за тисячоліття наперед передбачили і дослівно описали час і місце народження, терпіння, смерть і воскресіння Ісуса Христа. Книги Старого Завіту були написані трьома мовами: арамейською, єврейською, грецькою.

За 250 років до Різдва Христового всі книги Старого Завіту були перекладені на грецьку мову 72-ма єврейськими вченими. Старий Завіт складається з 45 книг, до яких належать 21 історичних книг (5 книг Мойсея: Буття, Вихід, Левіт, Числа, Повторення Закону; книги Суддів і Царів ізраїльських та інші), 7 повчально-поетичних книг (Йова, Псалми, Приповідки, Проповідник, Пісня Пісень та ін.) і 17 пророчих книг. До протестантських видань Біблії не включено 7 книг Старого Завіту (Сирах, Мудрість, Варух, Юдита, Естер, Товит, 1-2 Макавеїв), які були писані грецькою мовою. Універсальний моральний закон — Заповіді Божі (Декалог) містяться в книзі Вихід, 20.

Новий Завіт писався на грецькій та арамейській мовах протягом 50 років після вознесіння Ісуса Христа. На арамейській, тобто на

староєврейській мові, говорив властиво сам Христос. Вмираючи на хресті, розп'ятий Ісус промовляє останні слова на арамейській мові: «Елі, Елі, лама савахтані», що дослівно означає: «Боже Мій, Боже Мій, нащо Мене Ти покинув» (Мт. 27,46). Розпинателі в той час насміхалися з Христа, думаючи, що він кличе пророка Іллію на поміч, а Христос молився словами Псалму 22 (21) до Свого Отця.

Новий Завіт складається з 27 книг, до яких належать 4 Євангелії (з грецької мови означає Добра Новина) і Діяння Апостолів, що складають історичні книги, повчальні (листи апостолів Павла, Якова, Петра, Івана, Юди-Тадея) та пророча книга Івана Богослова Одкровення (Апокаліпсис). Євангелістами, що проповідували науку Христа, розповідали про Нього самого, Його життя, були 4 Апостоли: Матей (Матвій або Матфей), Марко, Лука та Іван (Йоан, Иоанн). З них тільки улюблений учень Іван і колишній митар Матей були Апостолами Христа. Марко був учнем, тлумачем та перекладачем Апостола Петра, а Лука – лікар і художник, що перший змалював Божу Матір, був секретарем Апостола Павла. Сам Павло теж не належав до числа 12 Апостолів, бо спочатку переслідував християн. Найбільш читаними є книги Нового Завіту, які щодня і щосвята читають у церкві, починаючи з Великодня (Пасхи) з I розд. Євангелії Івана на протязі цілого року вчитуються всі історичні та повчальні книги, крім пророчої. Три перші Євангелії є синоптичні, бо зближені за змістом і простим описовим укладом, а Євангелія від Івана є доповненням до перших трьох, писана в глибокому філософському розумінні. Славний лист ап. Павла (I Кор. 13) освітує гімн любові. «І коли маю дара пророкувати, і знаю всі таємниці й усе знання, і коли маю всю віру, щоб навіть гори переставляти, та любови не маю, то я ніщо! І коли я роздам усі маєтки свої, і коли я віддам своє тіло на спалення, та любови не маю, то пожитку не матиму жадного!

Любов довготерпить, любов милосердствує, не заздрить, любов не величається, не надимається, не поводить нечемно, не шукає тільки свого, не рветься до гніву, не думає лихого, не радіє з неправди, але тішиться правдою, усе зносить, вірить у все, сподівається всього, усе терпить! Ніколи любов не перестає! Хоч пророцтва й існують, та припиняються, хоч мови існують, замовкнуть, хоч існує знання, та скасується. Бо ми знаємо частинно, і пророкуємо частинно; коли ж досконале настане, тоді зупиниться те, що частинне... А тепер залишаються віра, надія, любов, оці три. А найбільша між ними любов!» (1 Кор.13, 2-10, 13).

Євангелія від Матея починається від народження й дитячих років Ісуса Христа, потім про діяльність Ісуса в Галілеї і суміжних країнах та в Юдеї і Єрусалимі (з єврейської мови – володіння миру). Закінчується вона оповіданнями про страждання, смерть і прославлення Ісуса. Марко розпочинає Євангелію одразу ж після прилюдного виступу Предтечі Христа – Івана Хрестителя. Опісля розповідає про діяльність Ісуса в Галілеї, потім Переї та Юдеї, закінчуючи описом Його страждань, смерті і прославлення. Лука починає Євангелію від

сповіщення Ангелом звістки про народження Предтечі, доповнює її подією народження і дитячих літ Христа. Потім оповідає про приготування Його до прилюдної діяльності, а пізніше – про Його вчинки, навчання в дорозі через Перею до Юдеї. В кінці описує діяльність у Єрусалимі та про страждання і прославлення. Євангеліст Іван починає Євангелію прологом про Предвічне Слово-Бога, оповідає про хрещення Ісуса над Йорданом, про діяльність у Єрусалимі, Юдеї, Самарії, Галілеї. Опісля розповідає, як Ісус об'являє Своє божество перед ворогами – єврейськими старшинами, фарисеями та садукеями в Юдеї та в Галілеї, а потім перед своїми учнями та про справу відкуплення – страждання, смерть і воскресіння.

Біблія показує нам Бога реально, історично, практично в житті. Христос є неначе головний герой Святого Письма, об'явив нам все про нашу ціль. Христос – істинний ідеал для наслідування. Відсутність у Нього дисгармонії між словами і ділами. Наслідування чеснот Христових: великої любові до ближніх і ворогів; покори, лагідності, терпеливості, милосердя («Милости хочу, а не жертви» (Мт. 9,13)), ревності, справедливості та мужності. Екстравертність та інтровертність Ісуса Христа (скерування Його особистості на зовнішній світ або на себе). Характер Христа – це чудо в історії людства. В Ньому є доброта без слабостей, повага без засліплення, постійність без упертості, покора без приниження, наполегливість без малодушності. Він мав рідкісний авторитет і повагу, а Його стриманість завжди поєднувалась з великою доступністю і приязню. Христос навчає: «Хто не зо Мною, той супроти Мене» (Мт. 12, 30, Лк. 11, 23) – це максималізм в християнській етиці. Христос закликає усіх: «навчіться від Мене, бо Я тихий і серцем покірливий...» (Мт. 11,29). Християнська етика є етикою любові, бо Її засновник Ісус Христос не тільки навчав моралі, але й життя Своє віддав заради спасіння всього людства: «Ніхто більшої любові не має над ту, як хто свою душу поклав би за друзів своїх» (Ів. 15, 13) або «Так бо Бог полубив світ, що дав Сина Свого Однородженого, щоб кожен, хто вірує в Нього, не згинув, але мав життя вічне» (Ів. 3, 16). «Ісус Христос учора, і сьогодні, і навіки Той Самий!» (Євр. 13, 8).

Святе Письмо дає Євангельський закон любові: «Люби Господа Бога свого всім серцем своїм, і всією душею своєю, і всією своєю думкою», «Люби свого ближнього, як самого себе» (Мт. 22, 37-39; Мк. 12, 30-31; Лк. 10, 27). Ісус Христос сказав, що «На двох оцих заповідях увесь Закон і Пророки стоять» (Мт. 22,40). Христос надав Декалогу євангельського змісту, пояснив, вдосконалив і поглибив учення Закону. В Нагірній проповіді Він удосконалив багато заповідей, зокрема: заповідь пошани імені Господнього, кажучи – «не клястися зовсім» (Мт. 5, 34); заповідь пошани святого дня, навчаючи – «Субота постала для чоловіка, а не чоловік для суботи, а тому то Син Людський Господь і суботі» (Мк. 2, 27-28); заповідь пошани батьків, кажучи – «Любіть ворогів своїх, благословляйте тих, хто вас проклинає, творіть добро тим, хто ненавидить вас, і моліться за тих, хто вас переслідує» (Мт. 5, 44); заповідь пошани життя, навчаючи – «хто

гнівається на брата свого, підпадає вже судові» (Мт. 5, 22); заповідь пошани чистоти, кажучи — «хто на жінку подивиться із пожадливістю, той уже вчинив із нею перелюб у серці своїм» (Мт. 5, 28). Христос акцентував «золоте» правило етики: «Тож усе, чого тільки бажаєте, щоб чинили вам люди, те саме чиніть їм і ви» (Мт. 7, 12).

У Старому Завіті ховається Новий Завіт, а в Новому — Старий. У Старому Завіті є 13 прообразів Христа — це Авель, Ісаак, Яків, Йосиф, Ной, Мойсей, Давид, Мелхіседек, Рафаїл, Йона, жертва примирення, пасхальне ягня і мідяний вуж. Гріхопадіння перших людей — Адама і Єви не треба розуміти буквально — «з'їли яблуко», а те, що вони перестали слухати Бога. На початку Біблії у Книзі Буття прообразом жінки з дитиною, що зітре голову змію-спокуснику є Діва Марія з дитячком Ісусом. Читаючи Біблію, треба розуміти, не як і коли, і де подія відбувалася, а що вона означає. Книга Буття з 11 розділу розпочинає об'явлення ізраїльському народові, але це не історіографія. Мета Святого Письма — спасіння людини. Біблія не є теоретичним підручником, а інформує про досвіди, що зображують відкриття вічної правди. Сім днів творення світу теж не розуміють буквально, а в сенсі, що цей кожен день міг тривати навіть мільйони років. Святе Письмо найкраще читати з відповідним тлумаченням, що приходить до нас через учительський уряд Христової Церкви, враховуючи слова св. Августина: «Я б не повірив в Святе Письмо, коли б мені не дала його Церква». Старий Завіт дав усім Закон, тобто, 10 Заповідей Божих (Декалог), а Новий Завіт — Благодать, тобто, сім святих Тайн: хрещення, миропомазання, сповідь, Євхаристія, елеопомазання, подружжя, священство. Заповіді Божі закликають шанувати гідність Божу, що Йому належить, а також гідність людини, а саме її: життя, тіло, майно, добре ім'я. Перші три Заповіді навчають пошани Бога ділами, словами й думками, а решту сім навчають пошани ближніх і самого себе. Розрізняють числення Заповідей Божих на сході й заході. У католиків десята Заповідь розбита на дві окремі, а в православних і протестантів, навпаки, перша Заповідь розбита на дві, тому не збігається їх нумерація, хоча зміст залишається незмінним.

Святе Письмо подає всім блаженств, які творять християнський світогляд. Нагірна проповідь Ісуса Христа — це етика Нового Завіту (євангельська етика). «Блаженні вбогі духом, бо їхнє Царство Небесне» (Мт. 5, 3) — це відкритість до розвитку і удосконалення як особи, так і суспільства. Матеріальні блага у житті людини повинні бути вторинними після духовних. Духовне багатство — «бути» у повноті з Богом. Блаженні вбогі духом — це ті, що усвідомили єдиний скарб людини — любов Бога і єдність з ним. Особа, що убога духом: любить безмірно і щедро дарує; не помагає на свої сили, а повністю на Бога; готова брати менше для себе, щоб було більше для інших; настільки віддалена від свого матеріального добра, що може його віддавати іншим; покірна — без претензій; скромна — без фальшу; розуміє, що без Бога ми нічого не варті та нічого не вдіємо; знає, що все, що ми є, і все, що ми маємо, належить до Бога.

«Блаженні лагідні, бо землю впадкують вони» (Мт. 5, 4). Лагідність, смиренність, спокій як правильне розуміння Святого Духа у нас. Уміння реагувати на оточення. «Успадкування землі» — гармонія і повнота життя з Богом. Блаженні лагідні, покірні — це ті, що: терпеливо переживають невдачі — не гніваються на Бога; терплять незгоди без злості на інших; служать і не чекають, коли хтось послужить їм; не вимагають мати усе «по-своєму»; не вимагають усе для себе.

«Блаженні засмучені, бо вони будуть утішені» (Мт. 5, 5). «Блаженні засмучені зараз, бо втішиться ви» (Лк. 6, 24). Смуток, сльози, плач — мій жаль за образу Бога. Людина, яка зазнала страждань, завжди глибока і сама здатна співчувати. Плач християнський як духовний стан співпереживання. Блаженні плачучі — це ті, сльози співчуття яких приводять до розуміння власної немочі та розтоплюють кригу гордині і самодостатності. Особа засмучена, плачуча: переносить біль, терпить задля того, що світ неправий; має спокійне наставлення до життя — приймає страждання, не осуджуючи інших; свідомо добра і зла, що її оточує, але бачить можливість здобуття добра і вірить у цю можливість, майбутність, а також розуміє, чому його важко здобути.

«Блаженні голодні та спрагнені правди, бо вони нагодовані будуть» (Мт. 5, 6). Прагнення правди — дорога до щастя. «Я — Правда» — Ісус Христос. «В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля!» (Т. Шевченко). Можливість життя у правді. Компроміс у житті і його межі. Блаженні спрагли справедливості — це ті, що постійно шукають правди, шукають Бога і відкривають Його у світі та в інших людях. Голодні та спрагли справедливості люди: намагаються виконати волю Божу і шукають справедливості так само завзято, як голодні шукають їжі; розуміють потреби інших і намагаються жити справедливо; захищають друзів, коли їх несправедливо трактують; постійно шукають правду.

«Блаженні милостиві, бо помилувані вони будуть» (Мт. 5, 7). Християнське розуміння милосердя як вияв милого серця. Стереотипні реакції на слабкості, недоліки інших людей: осуд, зловтіха, жорстокість, безжалісність. Милосердя завжди дає можливість бути щасливою людиною. Блаженні милосердні — це ті, котрі вміють вибачати своїм ближнім. Милосердні (милостиві) є: співчутливі; пробачають та розуміють інших; пробачають та забувають, коли інші ображають їх; не гніваються з друзями.

«Блаженні чисті серцем, бо вони будуть бачити Бога» (Мт. 5, 8). Серце, згідно з Біблією, — місце зустрічі з Богом. Очищення серця — це наша дорога до щастя, бо дозволяє бачити світ у його суті (як Божий дар) (Мт. 15, 18). Блаженні чисті серцем — це ті, що не мають лукавих помислів і можуть дивитися на світ Божими очима. Особа, яка має чисте серце: відноситься ласкаво, з повагою супроти друзів і противників; не заохочує інших робити шкоди; слухає і не осуджує; любить і жертвує, не звертаючи уваги на себе; є скромна; пізнає свої здібності, поважає їх і ними виконує волю Божу; не принижує інших; трактує своє й інших тіло, думки, емоції і віру з повагою; має силу протистояти рекламі, яка принижує людську гідність; не порівнює

людей до сучасного ідеалу; бачить ближніх так, як Бог їх бачить — бачить добро, прощає зло; свідома Божої присутності у своєму житті; намагається робити добро і уникає зло.

«Блаженні миротворці, бо вони синами Божими стануть» (Мт. 5, 9). Бути миротворцем — дарувати і ширити мир Христовий. Поняття миру в психологічному і соціологічному аспектах. Блаженні миротворці — це ті, що мають мир у своєму серці і можуть дарувати його іншим. Миротворці — це ті, що уникають чвар і намагаються помирити ворогів; співпрацюють з іншими.

«Блаженні вигнані за правду, бо їхнє Царство Небесне» (Мт. 5, 10). Розуміння щастя у переслідуванні за правду. Національні герої українського народу. Святі і мученики за віру. Блаженні переслідувані за правду — це ті, що проходять найбільші випробування заради Христа, заради Божих прав людини. Переслідувані за правду — це люди, котрі захищають те, в що вони вірять, навіть, якщо вони будуть відкинені, висміяні, принижені і зазнають злиднів; живуть згідно своїх принципів і знають, як відрізнити легкі відповіді від правильних відповідей.

Святе Письмо має свої особливі способи тлумачення в східній чи західній духовності. Східне богослов'я приписують євангелістові Іванові, західне — верховному апостолові Петрові, а особливим для католицького віровчення є Євангеліє від Матея (Матвія). Протестанти будують своє богослов'я на листах апостола Павла, наголошуючи, що спасіння походить тільки через віру. Велика пошана до Святого Письма на сході, де його постійно на кожній Службі Божій цілують, ним благословляють, і воно завжди лежить на престолі у великій пошані. У східних Церквах весь Новий Завіт, окрім Одкровення, починаючи від Пасхи день за днем на протязі року вичитується розділ за розділом від Євангелії Івана, Матея, Луки, Марка, Діянъ Апостолів і Апостольських листів та послань.

У західних Церквах пошана до Біблії стримана, а її читання не має такого порядку. Католицькі і православні Церкви, а також протестанти розрізняють різну кількість книг Старого Завіту: на заході налічують 45 (46) книг, а на сході та у протестантів — лише 38 канонічних книг.

Біблія — не єдине джерело знань, важливе теж усне Передання. Святе Передання — це наука Церкви, а зокрема — наука Отців Церкви і Вселенських Соборів Церкви. Католицька Церква визнає дійсними 21 Вселенських Соборів Церкви, а православна Церква визнає лише перших 7 Вселенських Соборів. Свавільне пояснення Біблії призводить до небезпеки, до поширення ересей (фальшивих вчень), наприклад, що Христос не є Богом, що мав рідних братів, що Богородиця не є Матір'ю Божою тощо. Церква єдино правильно пояснює Біблію в справах віри та моралі. Читання Біблії є також молитвою, в ній більше пізнаємо Бога і себе у ставленні до Нього. Вчення про роз'яснення Святого Письма зветься з грецької мови — екзегетика. Біблія — це лист до нас небесного Батька, це повчання дітям. Читання Святого Письма є: вшануванням Бога; розважання над нашим

життям; молитвою, в якій Бога прославляємо, за все Йому дякуємо, перепрошуємо Його за наші гріхи і проханням у Нього всього потрібного і необхідного у житті; обов'язком здійснення всього того, чого навчає нас Господь Бог.

Святе Письмо має ряд наступних значень: духовне як своєрідна Божа педагогія, алегоричне як втілення в конкретному художньому образі Старого Завіту абстрактного поняття Нового Завіту, моральне, яке відкриває звичаї і поведінку конкретних постатей та аналогічне значення як перенесене з проблем матеріальних в духовні, вічні. Буквальне, літеральне, дослівне сприймання Біблії не завжди правильне.

Всі книги Біблії поділяються на канонічні, неканонічні (второканонічні) і апокрифи.

Перекладачами Біблії українською мовою були Пантелеймон Куліш, Іван Нечуй-Левицький, Іван Пулюй, о. Маркіян Шашкевич, митрополит Іван Огієнко (Іларіон), о. д-р Іван Хоменко та о. д-р Рафаїл Туркопяк.

Перші часткові переклади народною мовою на Україні датуються XVI століттям. Вони виходили з практичних потреб наблизити Біблію до народу. Цим, зокрема, була викликана до життя поява так званих «учительних Євангелій». 1561 р. датується закінченням рукописної так званої Пересопницької Євангелії, зразок художності з погляду графіки (виготувив її чернець Григорій у Пересопниці «для лепшого виразумлення люду християнського»), а в 1563-1572 рр. появляється славнозвісний Крехівський Апостол.

Ці часткові видання біблійних текстів з поясненнями спричинилися до того, що Св. Письмо стало настільною книгою тогочасних освічених кіл України. Починаючи з «Учительської Євангелії» Івана Федорова (1568), його ж львівського Апостола (1574), різних видань Псалмів, які були улюбленим предметом читання давніх українців не тільки у церкві, а й поза нею, біблійні тексти виходили дедалі глибше в народну душу, а українські письменники своїми перекладами Псалмів чи інших частин Св. Письма ще більше зміцнили це народне розуміння «Книги життя». М.Шашкевич, П.Куліш, Т.Шевченко, О.Кониський, І.Франко, Б.Кравців залюбки опрацьовували біблійні мотиви, йдучи за висловом Г.Сковороди, який належав до числа найкращих коментаторів Біблії: «Сія Книга вічная, Книга Божія, Книга небесная».

На початку XX ст. (1903) накладом Англійського Біблійного Товариства з'явився український переклад усїєї Біблії за оригінальними текстами. Він носить імення Пантелеймона Куліша, за співпрацею (у грецьких текстах) Івана Пулюя. По смерті Куліша переклад закінчив Іван Нечуй-Левицький.

Біблійне Товариство, за протестантською засадою, не включило у видання второканонічні тексти. Видання, крім того, не має приміток. Заслугу Кулішевої Біблії становить те, що вона являє собою перший повний переклад з єврейських та грецьких текстів українською новітньою мовою. Як така, вона дістала широке розповсюдження серед українського народу.

Майже одночасно з появою Біблії Куліша з'явився у Львові 1903 р. переклад Олександра Бачинського. Це перше католицьке видання українського перекладу, обмежене до Нового Завіту та Псалмів. Паралельно з перекладом було видруковано й церковнослов'янський текст. З-за свого формату та зовнішнього вигляду переклад Бачинського не знайшов поширення серед народних кіл, а залишився радше настільною книгою клиру.

Згодом Ярослав Левицький виготовував переклад Нового Завіту та П'ятикнижжя, який з'явився у досконалому друкарському оформленні у Жовкві 1921 р., виданий ОО. Василіанами. М.Кравчукові належить вдала спроба перекладу Євангелій (видано у Львові 1937 р.).

Нове видання Євангелій за еміграційних обставин здійснив знайомий бібліїст Теодосій Т.Галушинський, ЧСВВ. Переклад з'явився у Римі 1946 р. і був призначений для масового поширення серед народу.

Такі ж завдання ставили собі переклади окремих книг Старого Завіту (Псалми, Пісня пісень, Товит, Естера, Мудрість тощо), виготовлені Володимиром Дзьобою. Псалми приваблювали українських перекладачів усіх часів, хоча далеко не всі спроби знайшли дорогу до друку (згадати хоча б переклади Лазаря Березовського, ЧСВВ, які залишилися в рукописі).

Лінією Кулішевої Біблії пішов (за час між двома війнами) професор Іван Огієнко, переклавши Новий Завіт та Псалми. Згодом, з рамені Біблійного Товариства, він піднявся до перекладу всієї Біблії, що з'явився 1962 р., в новому мовному та технічному оформленні.

Отже, славетна постать митрополита Івана Огієнка (Іларіона) як перекладача Біблії, освітнього і церковного діяча є прикладом для наслідування для прийдешніх поколінь у любові до Бога, Батьківщини і народу.

Список використаних джерел:

1. *Біблія*, або Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту (Пер. д-ра І.Огієнка (Митр. Іларіон). — Лондон: Британське Біблійне товариство, 1954. — 1523 с.
2. *Огієнко І.* Наука про рідномовні обов'язки. — Львів: УАД, 1995.
3. *Огірко О.* Релігієзнавство. Навчальний посібник. — Львів: ЛУМАУП, 2002. — 133 с.
4. *Огірко О.* Християнська педагогіка. Навчальний посібник. ЛІ МАУП. — Львів, 2003. — 111 с.

In the article the known Ukrainian translations of Bible are examined and one the most more widespread translation of the metropolitan Ivan Ogienko (Ilarion), and also value of Bible for spiritual development of the Ukrainian people.

Key words: Church, metropolitan, Ogienko, Ilarion, Bible.

Отримано: 12.06.2007 р.